

УДК 342.9:376.2(091)

ТАЛАНЧУК І.В., аспірантка кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТИ ІНВАЛІДІВ

Анотація. У статті розкрито історичні аспекти адміністративно-правового регулювання освіти інвалідів, у результаті чого виявлено, що суспільство в цьому напрямку пройшло непростий шлях ставлення до них – від агресивного відторгнення до усвідомлення необхідності їх інтеграції у життя спільноти. Доведено, що в сучасних умовах є необхідність розробки та впровадження заходів щодо професійної підготовки всіх працездатних і непрацездатних, але бажаних працювати інвалідів з метою включення їх у суспільне виробництво.

Ключеві слова: адміністративно-правове регулювання, інваліди, інвалідність, історичні періоди, суспільство, держава, інтеграція, освіта.

Аннотация. В статье раскрыты исторические аспекты административно-правового регулирования образования инвалидов, в результате чего выявлено, что общество в этом направлении прошло непростой путь отношения к ним – от агрессивного отторжения к осознанию необходимости их интеграции в жизнь общества. Доказано, что в современных условиях существует необходимость разработки и внедрения мероприятий по профессиональной подготовке всех трудоспособных и нетрудоспособных, но желающих работать инвалидов с целью включения их в общественное производство.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, инвалиды, инвалидность, исторические периоды, общество, государство, интеграция, образование.

Summary. The article reveals the historical aspects of the administrative – legal regulation of education for the disabled. It is found out the society has had an uneasy way as to its attitude towards them: from aggressive rejection to awareness of the need for their integration into social life. It is proved that under modern conditions the development and implementation of training activities are required for all able-bodied as well as the disabled willing to work with the aim of their inclusion into community production.

Keywords: administrative-legal regulation, disabilities, disability, historical periods, society, state, integration and education.

Еволюція стосунків суспільства і держави до людей з інвалідністю охоплює часовий проміжок у дві з половиною тисячі років – шлях від ненависті та агресії до прийняття, партнерства та їх інтеграції в суспільство.

Інвалідність з'явилася з появою людського суспільства та має історичне коріння. Ця проблема багатогранна. Розвиток національних систем освіти у всі історичні періоди пов'язана з соціально-економічним устроєм країни, ціннісними орієнтаціями держави і суспільства, політикою держави щодо людей з інвалідністю, законодавством у сфері освіти в цілому.

Загальнотеоретичні аспекти проблем інвалідності знайшли своє відбиття у вітчизняних і зарубіжних законодавчих актах, економічній, соціальній та психологічній літературі. Педагогічна розробленість цієї проблеми представлена в працях А. Макаренка, Н. Малофєєва, Р. Мертона, П. Сорокіна, Ф. Ушакова. Окремі питання адміністративно-правового регулювання освіти інвалідів були предметом дослідження вчених В. Андрєєва С. Алексєєва, А. Берлач, І. Гуменюка Р. Іванова, С. Пасічниченко, І. Сироти, П. Таланчука, А. Терещенка, Е. Кольченко та ін. Однак безпосередньо

предметом їхніх досліджень аналізована нами проблематика не була, свої зусилля вони зосереджували на більш загальних, суміжних чи спеціальних проблемах.

Попри значну кількість наукових робіт з цієї проблематики ці теми було досліджено переважно в напрямку реабілітації інвалідів, адже раніше основні зусилля держави спрямовувалися на соціальне забезпечення цієї категорії громадян. Після ратифікації міжнародних угод, де пріоритетним, з точки зору державної політики, є реформування системи освіти, яке б дало змогу охопити навчанням усіх дітей, незважаючи на відмінності; законодавчо визнати принципи інтеграції інвалідів та інклюзивної освіти. Для цього потрібно розуміння того, на чому воно ґрунтувалося, осмислення поняття, сутності інвалідності, усвідомлення суспільством можливостей освіти у вирішенні конституційних прав і проблем інвалідів. Це в свою чергу потребує розробки системи адміністративно-правових норм і механізмів адміністративно-правового регулювання освіти інвалідів.

Мета статті полягає в тому щоб на основі аналізу сучасних джерел права розкрити історичні аспекти адміністративно-правового регулювання освіти інвалідів, виявити періоди, етапи, історичні аспекти адміністративно-правового регулювання освіти інвалідів на основі суспільного усвідомлення можливостей освіти у вирішенні прав людей з обмеженими можливостями.

Інвалідність – проблема багатогранна, безпосередньо пов'язана з рівнем економічного, політичного, соціального розвитку людського суспільства, його культурою, освітою, мораллю, релігією. Історичне коріння її сягає в глибину тисячоліть [1]. Вона виникла з появою людей і разом з ними перейшла у перші людські спільноти. Можна стверджувати, що фізичні, сенсорні, психоневрологічні та інші вади супроводжують людей, як тінь супроводжує світло. І тому проблеми, породжені цими факторами, врастають у суспільний організм і стають його невід'ємною складовою.

Але людство важко йшло до усвідомлення цього. Спочатку людей з інвалідністю позбувалися, знищували; виключали з життя суспільства як непотрібних; їх насильно піддавали стерилізації; вони були об'єктами глузування; їх примусово відправляли до закритих закладів і психіатричних лікарень, де багато з них залишалися на все життя; їм висловлювали співчуття та піклування, їх лікували, навчали. Стрижнем політики багатьох держав стосовно людей з інвалідністю протягом багатьох століть було стремління приховувати їх від суспільства, зробити так, щоб їх люди не бачили зовсім або бачили якомога менше. «Недосвідченість, зневага, забобони та страх – ось соціальні фактори, які протягом усієї історії були перешкодою для розвитку здібностей людей з інвалідністю і призводили до їхньої ізоляції»[9].

Розвиток людської цивілізації призвів на цьому етапі до еволюції уявлення про інвалідність, критеріїв її визначання і поступового переносу проблеми зі сфери життя окремого індивіда у сферу організації життєдіяльності самого суспільства. Суспільство усвідомило, що витoki «інвалідності» коріняться в ньому самому, тобто «інвалідність» – соціальне явище, а не медична проблема особи. Сучасне людство досягло такого рівня духовного і культурного розвитку, що змогло перейти на вищі демократичні стандарти і сформувані нові гуманістичні цінності.

Із багатогранності проблеми інвалідності витікає багатогранність прийомів і способів її більш-менш успішного вирішення. Одним із вагомих чинників у виконанні цього завдання є організація різних видів і форм освіти інвалідів, яка визнає наявність у них значних потенційних можливостей і дозволяє найбільш повно інтегрувати та включати їх у нормальне життя суспільства. Для більш глибокого осмислення ролі освіти у розв'язанні цілого спектру завдань, пов'язаних зі створенням як у державі, так і

у суспільстві рівних умов і можливостей самореалізації людей з різними вадами, є доцільним поглянути на становлення та розвиток форм освіти від античності до сучасності. Це дозволить нам оцінити нароблений педагогічний досвід і, найголовніше, визначити найбільш ефективні напрямки подальшого розвитку освіти інвалідів, виписати заходи для її адміністративно-правового забезпечення та регулювання, включаючи розробку планів і програм щодо інноваційної політики щодо осіб з фізичними та розумовими вадами.

Уявлення про інвалідів, що сформувалися в різних регіонах світу упродовж виписаного в історії розвитку людства, були такими ж багатокомпонентними, як і причини, що її продовжують. Але науковці окреслили п'ять найбільш поширених визначень цього стану, які по-різному співіснують дотепер і по-різному властиві сучасним державам світу. Ось ці визначення [1]:

- Біомедичне визначення. Інвалідність дорівнюється до хвороби чи вади, що пов'язана безпосередньо зі станом здоров'я і вказує на те, що саме «негаразд» з особою. Згідно з цим визнанням медичний стан стосується лише цієї особи.

- Філантропічне визначення. Історично є більш раннім за біомедичне і розглядає інвалідність як «людську трагедію». Відповідно особа з інвалідністю є об'єктом співчуття і доброчинності, а стан її є підґрунтям для виникнення стресу не лише у неї, але й в її родині (особисте горе, знецінення, ізоляція).

- Соціологічне визначення відображає інвалідність як форму людської відмінності від соціальних норм, яка не відповідає можливостям рівної з іншими участі у житті суспільств, що наявні для решти громадян. У такому розумінні інвалідність застосовується не лише до окремої особи, але й до сфери соціальних відносин за здатністю виконувати соціальні норма (нездатність, дискримінація, знецінення).

- Економічне визначення розглядає інвалідність за кількістю соціальних витрат. Люди з інвалідністю стають причиною збільшення витрат у зв'язку з певними потребами (лікування, реабілітація, матеріальна допомога) та через їхню обмежену продуктивність на роботі (менше навантаження, добір робочих операцій) порівняно зі здоровими людьми (клопіт).

- Соціально-політичне визначення. Інвалідність не можна розглядати ізольовано від соціального і фізичного світу, який інколи є причиною обмежень людей з інвалідністю. Інвалідність – це наслідок середовища, що не відповідає можливостям людей.

Роль, значення і питома вага цих визначень у загальному змісті інвалідності в різних народів і в різні часи була неоднаковою, але вони обов'язково взаємодіяли між собою, то підсилюючи, то послабляючи одне одного. Відповідно до цього формувалися педагогічні форми і методи сприяння розв'язанню проблем інвалідів.

Аналіз еволюції ставлення суспільства і держави до інвалідів від античних часів до наших днів на терені Європи, проведений Н. Малофєєвим, окреслює п'ять періодів розвитку системи спеціальної освіти [7]. Цей аналіз охоплює часовий проміжок у 2,5 тис. років – шлях людства від ненависті й агресії до терпимості, партнерства й інтеграції інвалідів у суспільство. Слід зазначити, що в цій роботі є низка дискусійних моментів щодо вибору прецедентів, які є реперними або межовими пунктами між періодами, а також щодо назв держав. Так, цитую (в оригіналі): «Первый период – от агрессии и нетерпимости к осознанию необходимости заботы о лицах с отклонениями в развитии. Условной границей периода в Западной Европе является первый прецедент государственной заботы об инвалидах – открытие в Баварии первого приюта для слепых в 1198 г. В России же прецеденты возникновения первых монастырских приютов приходятся на 1706-1715 гг. и связаны с реформами Петра» [7]. У той же час відомо, що

у своєму Статуті князь Київської Русі Володимир доручив церкві турбуватися про знедолених, заснувавши для цього Десятинну церкву. Сюди відраховувалася десятина частина від княжого маєтку і всіх міст. Таким чином, певний досвід благодійності міг бути накопичений ще Десятинною церквою. Але реально першою вітчизняною лікарнею стала лікарня при монастирі Києво-Печерської лаври, заснована в середині XI ст. святим Феодосієм. Він побудував «двір біля монастиря і велів перебувати там жебракам і сліпим, і кульгавим, і хворим». З монастиря їм приносили все необхідне, від усього монастирського майна їм віддавали десятину частину.

Серед князів, що вирізнялися милосердям і піклуванням про людей з інвалідністю, «Повість временних літ» відзначає чернігівського князя Всеволода (1030-1093 рр.), який зробив внесок у будівництво лікарні для убогих в районі Києво-Печерського монастиря, а також князя Мстислава (1076-1132 рр.), Псковського князя Всеволода (1138.)

Володимир Мономах (1053-1125 рр.) у своєму відомому «Повчанні» наставляв своїх синів не забувати убогих та сиріт і по можливості їх годувати. Сестра Мономаха, княгиня Анна, заснувала в Києві виховну установу для дітей убогих, де здійснювала не тільки піклування, але й навчання ремесла і навіть азів грамоти [1].

Думати, що п. Малофєєв, визначаючи перший період, не розглядав цих подій у Київській Русі, оскільки вона не була тоді Росією, не доводиться, оскільки у таблицях свого дослідження він обмежує перший період для Росії часовим проміжком 996-1715 рр. Невже п. Малофєєв не знає, що 996 року навіть назви Росія не було взагалі? Але залишимо це на совісті автора. Що ж стосується змісту і назв періодів еволюції у ставленні суспільства і держави до інвалідів, то, на нашу думку, вони є об'єктивними і тому прийнятними для наукового вжитку, що ми і зробимо в подальшому. Вважаючи себе правонаступницею Київської Русі, Україна може вести відлік еволюції ставлення суспільства і держави до інвалідів і відповідно ставлення систем спеціальної освіти від IX ст. до н.е. і до занепаду імперії Київська Русь (середина XIII ст.).

Але перший досвід піклування про нездолених та убогих на Русі не отримав широкого розвитку. Основні причини цього – міжусобиці та татаро-монгольська навала. Саме вони несли розруху, голод, злидні і повальні хвороби: у часи, коли «люд» намагався вижити, навряд чи будувалися «соціальні установи» для людей з інвалідністю та було піклування про них.

Багато людей з інвалідністю в цей час могли вижити, лише покладаючись на доброту та турботу родичів і на пожертви від незнайомих. Нетерпимість, огида, неповага, страх до людей з інвалідністю в ці часи означали для них смерть або низьку якість життя. Під час соціальних потрясінь, чуми, епідемій, війн люди з інвалідністю нерідко вважалися причиною цих бід, грішниками, які приносили лихо. Тому і ставлення до них було як до представників сил зла, від яких потрібно позбавитися або ізолювати.

Що стосуються другого періоду, – від усвідомлення необхідності піклування про осіб з відхиленнями в розвитку до усвідомлення навчання частини з них (XII ст. – кінець XVII ст.); третього періоду, – від усвідомлення можливостей до усвідомлення доцільності навчання трьох категорій дітей: з порушеннями слуху, зору та розумово відсталих (кінець XVII ст. – початок XX ст.); четвертого періоду – від усвідомлення необхідності навчання певної частини дітей з порушеннями до розуміння необхідності навчання всіх дітей з відхиленнями в розвитку (початок XX ст. – 70-ті рр. XX ст.); частини п'ятого періоду – від ізоляції до інтеграції (70-ті рр. XX ст. – й донині), то їх зміст і наповнення визначалися цілком і повністю державами, зокрема Росією, а потім Радянським Союзом, до складу яких входили землі розшматованої України з тими лише

поправками, що українці додатково потерпали ще і від національного пригнічення, а Росія та СРСР хронічно відставали від розвинутих країн як в економіці, так і в розбудові демократії, що природно гальмувало процес інтеграції інвалідів у суспільство. Для нас важливим є аналіз п'ятого періоду з 1991 року, тобто з того часу, коли Україна стала незалежною державою.

Але спочатку трохи статистики, щодо ситуації з інвалідами у світі та в Україні.

Отже, 650 млн. осіб, що складає близько 10 % населення світу, є інвалідами [5], при цьому 80% із них припадає на країни, що розвиваються. Глобальний показник грамотності серед дорослих інвалідів складає лише 3 і 1 % – для жінок-інвалідів. Дуже скромно інваліди представлені у вищій школі.

Дещо більш заплутаною є ситуація зі статистикою щодо інвалідів в нашій державі.

Численність інвалідів в Україні на 2008 рік, за даними ООН, становила 3 млн. осіб, за даними Мінпраці – 2,5 млн. осіб, за даними Мінстату – 2,7 осіб. Кількість інвалідів – 53 на 1000 населення, а на 2011 р. зросла до 58 осіб. Якщо на початку 1990-х рр. загальна кількість інвалідів у країні становила трохи менше 3 % населення (близько 1,5 млн. осіб), то 2012 р. вона досягла 5,9 %.

Як видно, це приблизно вдвічі менше за середньосвітовий оціночний орієнтир (10 %). Така різниця поки що не знайшла чіткого пояснення, але важко уявити, що вітчизняна ситуація настільки відрізняється у краший бік від загальносвітової, враховуючи реалії української економіки, екології, соціальної підтримки найбільш уразливих верств населення протягом останніх 20 років. Переконливим доказом цього припущення є еміграційні потоки Українців до Європи, а не навпаки.

Фахівці шукають причини щодо такої різниці у статистиці. Можна назвати до десяти різних чинників, що породили ці «ножиці», через що певна частина інвалідів не потрапляє до зведень офіційної статистики, Проте беззаперечним є одне: в Україні завищено вимоги щодо встановлення і надання статусу інвалідності.

ВООЗ 9 червня 2011 року презентувала Всесвітню доповідь про інвалідність, в якій називаються такі показники: від 15 до 19,4 % населення світу живуть з інвалідністю, при цьому дитяча інвалідність становить 5,1 %. За даними ЮНЕСКО, 90 % дітей-інвалідів у цих країнах не ходять до школи.

Цю різницю між вітчизняною статистикою і світовими оцінками слід враховувати в оцінюванні ситуації, хоча й офіційна цифра (майже 2,7 млн.) – теж достатньо вагомий показник для актуальності проблеми інвалідності в Україні. До того ж, щоб реально уявляти кількісний аспект проблеми, слід мати на увазі, що близько 20 % інвалідів становлять інваліди I групи і діти-інваліди, тобто ті, хто значною мірою потребує обслуговування іншими людьми.

Особливу стурбованість викликають тенденції процесу інвалідизації населення України у динаміці останніх років [3]. Щорічно кількість осіб з функціональними обмеженнями прямо пропорційно збільшується. Важливо, що це тенденція посилюється зі зменшенням населення країни. Якби відбувався приріст населення, причому в такій самій або більшій пропорції, як і приріст осіб з функціональними обмеженнями, то їхня питома вага у складі всього населення не зростала б, і процес можна було б вважати сталим. Але протягом останніх років кількість населення постійно зменшувалася, і цей процес не уповільнювався.

Унаслідок зменшення населення й одночасно збільшення осіб з функціональними обмеженнями їх питома вага в складі населення України за 1995-2011 рр. зросла з 4,31 до 6,0 %. Якщо припустити, що й надалі такими темпами збережеться тенденція до зменшення населення і зростання кількості осіб з функціональними обмеженнями (хоча,

природно, демографічні процеси не можна прогнозувати шляхом примітивної екстраполяції), тоді наприклад через 50 років населення України становитиме 34 млн., з яких 5,4 млн. (16 %) будуть люди з функціональними обмеженнями. Якщо ж для вихідних даних підрахунку взяти не офіційну статистику, а прийнятий у світі оціночний орієнтир середньої кількості інвалідів у країні (10 % населення), тоді кількість осіб з функціональними обмеженнями в Україні через 50 років становитиме понад 30 % жителів.

Безумовно, наведені цифри не можуть розглядатися як коректно обґрунтований кількісний прогноз, тому що одночасно діятимуть й інші чинники суспільно-історичного процесу. Але ці розрахунки показують наявність досить впливових негативних тенденцій процесу інвалідизації населення України, що ускладнюються демографічними показниками останніх років. Зміни цих тенденцій пов'язані передусім зі сподіваннями на позитивні зміни в суспільному розвитку, зі змінами демографічної ситуації, з прийняттям спеціальних заходів щодо поліпшення стану здоров'я населення і, головне, з удосконаленням вітчизняної системи інтеграції осіб з функціональними обмеженнями у повноцінне суспільне життя, використання їхнього потенціалу в культурному та економічному розвитку країни. Таке вдосконалення має відбуватися на підставі ідентифікації й аналізу перешкод, які на цей час заважають наближенню до кращих світових зразків чинної системи соціальної роботи стосовно осіб з функціональними обмеженнями в Україні.

Життєва практика сьогодення, напрацювання вітчизняних і зарубіжних вчених однозначно свідчать про те, що серед провідних чинників, які значно прискорюють і роблять ефективнішою інтеграцію інвалідів у суспільство, є освіта взагалі та вища зокрема. Один факт: серед 2,7 млн. інвалідів в Україні більше половини (52 %), а це 6,2 % у загальній структурі економічно активного населення, – працездатні. Але понад 1 млн. осіб (70 %) із них – безробітні. Причина проста – вони не мають необхідної освіти. Про яку інтеграцію за таких умов можна говорити?!

Таким чином, українське суспільство як і світова спільнота, теоретично визнали право інвалідів на працевлаштування, однак реально це право не забезпечується. Можливість одержати необхідну освіту, роботу, житло, створити родину, зробити свій внесок у життя суспільства – ось ці, здавалося б звичайні речі, що часто є недосяжною мрією для обділених долею людей. А за статистикою, як уже говорилося, таких людей у світі нараховується далеко за півмільярда.

Нормативно-правова база України в сфері охорони прав інвалідів на сьогодні є досить розвинутою. Правове поле поросло багатьма позитивними паростками на шляху вирішення численних проблем інвалідів, але й залишається значною мірою декларативним, не забезпеченим необхідними матеріальними ресурсами. Ситуація ускладнюється тим, що положення наявних документів виконуються далеко не в повному обсязі. А належного контролю за їх виконанням і відповідальності за їх невиконання у державі поки що не існує.

Так, маючи потужний нормативно-правовий арсенал, вітчизняні показники щодо навчання інвалідів хоч і поступово збільшуються, але є скромними, а темпи зростання їх недостатні. В Україні у дошкільних навчальних закладах чисельність дітей-інвалідів становить 0,2 % осіб, у загальноосвітніх – 4 %, у професійно-технічних навчальних закладах – 0,4 %. Трудовою діяльністю займаються 23 % інвалідів. При цьому активно шукають роботу через центри зайнятості лише 25 тис. осіб цієї категорії [10].

Підсумовуючи зазначимо, що інвалідність супроводжує людство на рівні з мораллю, релігією, любов'ю, ненавистю тощо. Громадяни з інвалідністю були, є і

будуть серед усіх верств населення будь-якого суспільства. Упродовж 2,5 тис. років – від античних часів і до сьогодні – людство пройшло надзвичайно важкий шлях пізнання і вироблення відповідного свого ставлення до цієї категорії людей: від агресії і фізичного знищення до визнання їх такими, як усі інші люди. Священні слова, підняті на щит суспільного розвитку епохою Відродження «воля», «рівність», «братство» наповнюються новим, більш глибоким змістом. Тлумачення рівності як права людини бути чи прагнути бути такого ж, як більшість, поступається місцем визнанню унікальності кожної особистості. Якщо раніше основу визнання рівності прав інвалідів на повноцінне життя в суспільстві та створення державами реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів становили здебільшого мотиви милосердя до інвалідів, то нині – стан дотримання їх прав.

Обов'язком держави і суспільства є забезпечення належного соціального захисту і підтримки, соціальної інтеграції, створення рівних можливостей для самореалізації, повноцінного життя, здобуття освіти і працевлаштування, залучення інвалідів до духовного, культурного, спортивного життя. Українське суспільство, хоч і з запізненням, але поступово починає усвідомлювати, що саме йому потрібно пристосовуватися до потреб інвалідів, а не навпаки.

Іншими словами, всяке суспільство, зважаючи на інвалідність певної частини своїх громадян, формує свої особливі потреби, які забезпечують повну, максимально можливу інтеграцію інвалідів у практичне життя. Таким чином, маємо нову парадигму: інваліди – не люди з особливими потребами, а суспільство стає спільнотою з особливими потребами, задовольнивши які, люди з інвалідністю автоматично стають такими ж, як і всі інші члени суспільства.

Якщо тепер проаналізувати на базі такої платформи уже зроблене для інвалідів і те, що слід ще доробити, можемо переконатися, що можливості освіти щодо розв'язання існуючих проблем явно недооцінені. Перед навчальними закладами різних рівнів і типів незалежно від форми власності слід поставити низку завдань, які по виконанні дадуть значні результати.

Насамперед, на наш погляд, усі навчальні заклади повинні відновити свою просвітницьку місію, яку вони виконують протягом багатьох століть, і поставити перед ними завдання очолити роботу щодо створення умов для зміни негативних стереотипів і ставлення до інвалідів в українському суспільстві на основі досягнення соціальної солідарності та соціальної справедливості та сприяти утвердженню загального принципу: «Ми такі, як усі, дивись на мене як на рівного».

Реалізацію цього завдання можна здійснити через «Школи правових знань» і «Юридичні клініки», які створюються у структурі навчальних закладів, при цьому школі можна доручити надання дітям з інвалідністю та сім'ям з такими дітьми необхідні правові знання щодо соціальних гарантій та навчити засобів їх відстоювання в органах влади. Ця школа могла б також організувати інформаційний простір для спілкування інвалідів і підвищення рівня обізнаності щодо їх проблем життєдіяльності в місцевій громаді. Юридична клініка може зайнятися наданням постійної методичної та юридичної допомоги сім'ям, в яких виховуються діти-інваліди в питаннях захисту їх прав на освіту, охорону здоров'я та соціальне забезпечення, допомагати у складанні документів до органів влади (скарги, позови), відстоювати інтереси дітей у судових інстанціях тощо.

Великого значення у цій ситуації набуває підготовка відповідних кадрів. Тут передусім потрібно визначити номенклатурний перелік спеціалістів у сфері інтеграції інвалідів у суспільство відповідно до міжнародних стандартів, визначити потребу в них

і організувати необхідне державне замовлення, забезпечити організаційно-методичну базу для їх навчання та подальшого працевлаштування.

І насамкінець, дуже важливо в ситуації стійкого і тривалого скорочення населення і такого ж стійкого збільшення чисельності інвалідів в Україні підготувати висококласних фахівців, зокрема й з інвалідів. Україна в цьому напрямку має цікаві напрацювання щодо інклюзивної освіти [11] і сучасних інформаційно-педагогічних технологій [12].

Використання дистанційної технології навчання поряд із денною формою, наявність методичного і програмно-апаратного забезпечення дозволять транслювати освітні ресурси в будь-яке місце України до суб'єктів навчання за місцем проживання. Такий досвід також уже є в Україні [12]. Він відкриває широкі можливості залучення інвалідів до продуктивної праці і забезпечить значну економічну вигоду.

Таким чином, ми є свідками зародження реверсу суспільного менталітету від відторгнення і подачок інвалідам з міркувань милосердя до повноправного партнерства з ними у справі подальшого розвитку суспільства. Щоправда, на цьому шляху ще багато невирішених проблем, включаючи і регуляторно-правове забезпечення.

Зрештою за роки незалежності в Україні значно інтенсифікувався процес інтеграції інвалідів у державне та суспільне життя. У результаті цього було прийнято 25 законів і 30 підзаконних актів, які створили певну юридичну базу для успішного розв'язання цієї проблеми. Але життя інвалідів не покращується так швидко й ефективно, як того вимагає сьогодення, насамперед через недостатнє, часом формальне виконання законів і підзаконних актів, а також через відсутність системності у царині захисту прав інвалідів. В українській державі мають місце як позитивні процеси, зокрема збільшення продовження життя населення, так і негативні процеси, зокрема скорочення народжуваності дітей, які разом призводять до динамічної інвалідації суспільства в цілому. Це обставина вимагає уже зараз негайного розроблення заходів щодо професійної підготовки всіх працездатних і непрацездатних, але бажаючих працювати інвалідів і включення їх у суспільне виробництво.

Така постановка завдання є радикально новою і вимагає розроблення принципово нового законодавства, системи адміністративно-правових норм і механізмів адміністративно-правового регулювання та радикальної корекції уже існуючого в напрямках правового забезпечення освітніх послуг, пенсійної справи, нового статусу інвалідів тощо. Такі проблеми вимагають подальшого дослідження, а результати цих досліджень залежно від їх значущості – публікацій у відповідних виданнях.

Використана література

1. Байда Л. Інвалідність та суспільство : навчально-методичний посібник / Л. Байда та ін. – К., 2012. – 216 с.
2. Засенко В., Калупаєва А. Інтеграція осіб з порушеннями слуху : проблеми, пошуки, перспективи : науково-методичний збірник “Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство” ; ред. кол. Н. Софит, І. Єрмаков та ін. – К. : Контекст, 2000. – 356 с.
3. Комарова Н.М. Інвалідність як суспільна проблема сучасного українського суспільства / Н.М. Комарова, Р.Я. Левін, О.В. Вакуленко// Український соціум. – 2003. – № 1(2). – С.38-45.
4. Концепції гуманітарного розвитку України : – Режим доступу : [//www.mon.gov.ua/images/files/0newssj/08/23/584.doc](http://www.mon.gov.ua/images/files/0newssj/08/23/584.doc)
5. Коренев Я.М. Структура инвалидности детей и лиц молодого возраста с хроническими соматическими заболеваниями / Я. М. Коренев, Л. Ф. Богмат, С. Р. Толмачевой, О. Н. Тимофеев. // Лікарська справа. – 2002. – № 3-4. – С. 131-133.

6. Кравченко М. В. Актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні / М.В. Кравченко // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 2.

7. Малофеев Н. Н. Современный этап в развитии системы специального образования в России (Результаты исследования, как основа для построения проблемы развития) // Дефектология. – 1997. – № 4. – С. 24-27.

8. Національна доповідь «Про становище інвалідів в Україні», підготовлена у відповідності з Указом Президента України від 18.12.07 р. № 1228/2007 «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями». – Режим доступу : [//www.naiu.org.ua](http://www.naiu.org.ua)

9. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів : резюме Генеральної Асамблеї ООН № 48/96. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_306

10. Про схвалення Концепції Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.11 р. № 245-р. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/245-2011-%D1%80/paran9#n9>

11. Таланчук П. М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі : навчально-методичний посібник / П.М. Таланчук, К.О. Кольченко, Г. Ф. Нікуліна. – К. : Соцінформ, 2004. –128 с.

12. Таланчук П.М. Сучасний стан і світові тенденції розвитку дистанційної освіти : (інформаційно-аналітичні матеріали) / П.М. Таланчук. – К. : Ун-т «Україна», 2010. – 470 с.

~~~~~ * * * ~~~~~